

Brinkmann, passage en kantoren

Locatie: noordzijde van Grote Markt

NL-HlmNHA_54021402
 NL-HlmNHA_1478_21711k ; C. de Boer ; 1982 ; ingang van het Brinkmanncomplex in Bilderdijkhuis

NL-HlmNHA_54012939_02 ; E.J. Meertens ; 11-03-1982 ; Brinkmann-complex met genodigden tijdens de opening

NL-HlmNHA_JosF19841027_194 ; J. Fielmich ; 22-1-1984 ; Atrium van Brinkmanncomplex

NL-HlmNHA_54036531
 NL-HlmNHA_1478_42455k ; B. Stapel (UP de Boer) ; 03-1996 ; Brinkmann bioscopen in de kelder van het Brinkmanncomplex

Begin 1972 dacht men een koper te hebben voor het Brinkmanncomplex. In Juli werden de plannen voor het Brinkmanncomplex gepresenteerd. Het zou een groot hotel (245 kamers) gaan worden met winkels langs de Smedestraat, Schoutensteeg en Barteljorisstraat. Uit onderzoek bleek, dat hier mogelijkheden voor waren, vooral ook vanwege de ligging vlakbij Schiphol en de goede naam van de stad. Gevels aan de Grote Markt bleven gehandhaafd. De rest werd gesloopt. De aangepaste bioscoopgevel zou de hoofdingang worden. Men wilde de Hoofdwacht deel van het complex maken voor de ontvangst van belangrijke groepen. In de kelder zouden zaken als biljartzaal, bowling etc. komen. Men wilde op 1-11-1972 met de sloop beginnen. Op 1-2-1975 zou het hotel klaar zijn. Echter, een maand voor de geplande sloop bleek, dat de koper de financiering niet rond had en even later ging hij failliet.

Op 9-5-1973 kwam er wel een nieuwe eigenaar. Dat werd de projectontwikkelingsmaatschappij AKOM. Er moest snel beslist worden, zodat een presentatie van plannen pas later zou komen. Eind 1973 werden de plannen gepresenteerd. In een kelder en 2 bovenliggende etages zouden bestemmingen komen als winkelen, horeca, attracties et cetera. Daarboven zouden er 3 lagen met kantoorbestemming komen. Er is slechts een enkele woning aan de Barteljorisstraat gepland. De bebouwing langs de Grote Markt blijft behouden en de bioscoopgevel wordt aangepast. In de Barteljorisstraat komen er drie aan de omgeving aangepaste kleine panden. Langs Schoutensteeg en Smedestraat komt allemaal nieuwbouw. Vooral de gevels langs de Smedestraat zouden een zorgvuldige aanpassing aan de omgeving moeten krijgen. Op het dak zou ook parkeerruimte moeten komen en de kelder moest toegankelijk zijn voor bevoorradingsverkeer. Daarnaast wil men in de nabije omgeving nog een parkeergarage voor het welslagen van het project. Hierbij denkt men aan een parkeergarage in de Smedestraat of eentje onder de Grote Markt.

De gemeente reageerde in zijn algemeenheid positief, maar had toch kritiek op een aantal onderdelen. Na het nodige overleg werd door de projectontwikkelaar een betere architect voor de gevels aangesteld. Verdere wijzigingen waren o.a. : De hoeveelheid winkels werd verlaagd en het aantal woningen verhoogd. Op de begane grond komt er een passagestelsel, verder zouden er een 4-tal bioscopen, bowlinghal en drie horecavestigingen komen. Daarnaast zou er een flinke parkeergarage in de Smedestraat komen. Vooral deze parkeergarage riep heel veel weerstand op bij diverse wijkraden in de omgeving en de Vereniging Milieudefensie. Men had gefundeerde kritiek. (Opmerking: zo'n parkeergarage past helemaal niet in het toenmalige beleid om de binnenstad autoluw te maken). De projectontwikkelaar was bereid de parkeergarage te laten

vallen als de gemeente de kantoorruimte in het complex wilde huren. De wijkraad Bakenes stelde voor op het braakliggende terreintje in de Damstraat een tijdelijke parkeergarage aan te leggen.

In augustus 1974 stemde de gemeenteraad er met één stem verschil mee in om een parkeergarage in de Smedestraat te bouwen. De planontwikkeling gaat ondertussen gewoon door.

Men wilde graag archeologisch onderzoek verrichten vlak na de sloop van de bebouwing. Daarvoor wilde men eerst een vooronderzoek verrichten. Dit vond plaats in de tweede helft van 1975 en het begin van 1976. Toen moest met stoppen omdat sloop uitgesteld werd. Men vond heel veel oude funderingen, beerputten, waterkelders et cetera. Men wilde graag weten tot hoe ver de oudste bewoning op de onderliggende duinrug terugging. Dit vooronderzoek leverde op, dat de oudste bewoning op de oude duinrug terugging tot de 11^e - 12^e eeuw.

Ook werd er een tijdelijke en gedeeltelijke horeca geopend. Dat was De Wintertuin van de heer Van Meurs. De historische Vereniging Haerlem wilde, dat de uit de toon vallende gevel van de Rembrandtbioscoop vervangen zou worden door een reconstructie van de gevel van voor 1927. Van deze oude gevel waren er een opmetingstekening en goede oude foto's, zodat een verantwoorde reconstructie mogelijk was. De Schoonheidscommissie was het hier niet mee eens. Die wilde geen historiserende nieuwbouw maar eigentijdse nieuwbouw.

De planontwikkeling liep tegen een aantal obstakels aan. Vanwege de zichtbaarheid in de historische omgeving moest de bovenkant van het complex aangepast worden. Ook besloot de gemeente in oktober 1976 geen gemeentelijke diensten in het Brinkmanncomplex te huisvesten. Ook bleek in januari 1977 dat vanwege subsidievoorwaarden uit een ander project een parkeergarage in de Smedestraat niet langer mogelijk was. Inmiddels was het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds de belegger van het complex geworden. Zij wilden het risico van de kantooexploitatie dragen en ging ook akkoord met een demontabele parkeergarage in de Damstraat voor 130 auto's.

In februari 1977 ging het ABP akkoord met de plannen. Dat betekende, dat op korte termijn alle huurders van Brinkmannpanden zich elders moesten vestigen. In monumentenkringen was men helemaal niet blij met de planontwikkeling. Aan de Smedestraat zou een beschermd monument gesloopt worden en het "handhaven" van belangrijke historische panden hield alleen maar in, dat overwegend alleen de gevels zouden blijven staan. Die gevels gaven dan geen individuele panden meer aan, maar zouden slechts een stukje decor voor een groot achterliggend gebouw zijn. Bij de verdere ontwikkeling ontstond er een nieuw probleem. Men wilde in plaats van een kelder van een enkele laag (3 m diepte) een kelder tot 7 m diepte. De gemeente, de omgeving(o.a. Grote Kerk) en een onderzoeksinstituut zagen risico van verzakking van grote monumenten en gebouwen in de directe omgeving. Met een speciaal geconstrueerde bouwput kon men deze risico's vermijden. Op gegeven moment eiste het ABP meer kantoorruimte in het complex, om het geheel rendabel te maken. De gemeente stemde toe. Nieuwe bezwaren van de Grote Kerk werden door de gemeente afgewimpeld. Zo ging begin 1978 de sloop van het oude Brinkmann officieel van start. De bouwtijd bedroeg ongeveer tweeënhalf jaar.

Er kon slechts in beperkte mate archeologisch onderzoek verricht worden. Dit concentreerde zich hoofdzakelijk op het entreegebouw van de vroegere Rembrandtbioscoop en het stuk grond er achter. Desalniettemin kwamen er interessante zaken aan het licht, zoals een ooit aanwezige stins naast de Hoofdwacht.

Toch waren er tijdens de bouw nog een paar strubbelingen: begin 1978 brak er brand uit in de slooppanden langs de Smedestraat. De politie vermoedde brandstichting. Op 30-4-1980 werd de bovenverdieping van het voormalige pand van Kreymborg op de hoek Barteljorisstraat/Grote Markt gekraakt. Dat was de dag van de inhuldiging van koningin Beatrix. Met spandoeken aan de gevel wilde men de aandacht van de voorbijgangers vestigen op de woningnood. Het ABP, eigenaar van het complex, spande een kortgeding aan, maar verzandde in een lange procedure. Men kon pas tot uitzetting overgaan als men de naam van de krakers wist. Dat was niet het geval. Uiteindelijk bepaalde het Gerechtshof Amsterdam dat de krakers uitgezet mochten worden. In eerste instantie ging men uit van verzet van de bezetters, maar toen de politie wilde gaan uitzetten vonden zij geen bewoners meer.

Op 11-3-1982 was het dan zover: burgemeester Reehorst opent de passage. Buiten was het minder feestelijk: invaliden demonstreerden, omdat het voor hen onmogelijk was de bioscopen te bezoeken en verder demonstreerden krakers tegen de woningnood en huizenspeculatie. In het Brinkmanncomplex zat een horeca exploitant, waren er een zalenverhuur, vele winkels, restaurants en vijf bioscopen. Het Gewestelijke Arbeidsbureau zat in een deel van de kantoorruimtes. De rest van de kantoorruimtes stond leeg.

Al lange tijd was de gemeente bezig een uitbreiding van het stadhuis te plannen langs de Jacobijnestraat. In augustus meldde het ABP, dat ze op dat terrein best wel woningwetwoningen wilde bouwen als de gemeente dan kantoorruimte van het ABP in het Brinkmanncomplex ging huren. De lege kantoorruimte in het Brinkmanncomplex gaf voor de gemeente de doorslag om de uitbreidingsplannen van het stadhuis in de Jacobijnestraat opzij te schuiven en na onderhandelingen met het ABP de lege kantoren in het Brinkmanncomplex te gaan betrekken.

Toch is er naast de gevels nog een klein stukje van het oude Brinkmann behouden gebleven. Tijdens de sloop van Brinkmann werden vele oude stenen die vrijkwamen opgeslagen in de opslag van monumentenzorg. In 1982 werd het huis Kleine Houtstraat 41a gerestaureerd. De achtergevel moest opnieuw opgetrokken worden. Men zocht dus naar vergelijkbare oude stenen en die vond men in de oude Brinkmannstenen in de opslag van monumentenzorg.

Na de opening ging het niet van een leien dakje met het Brinkmanncomplex. Over dakje gesproken: op 22-7-1986 haalde de politie 14 actievoerders van het dak van het Brinkmanncomplex. Ze protesteerden tegen de leegstandswet en het huisvestingsbeleid van de gemeente Haarlem. Nadat het ABP al jaren van grote tegenslagen in de exploitatie van het complex had, kocht de gemeente Haarlem het kantoorgedeelte in het complex per 1-7-1987. Direct begon de gemeente met een renovatie. Hierbij werd de begane grond van de gevel van het Bilderdijkhuis gesloopt en vervangen door een afgrijselijke witte lijst met nog lelijker verlichting erachter. Alhoewel het voor iedereen duidelijk was, dat het een grove aantasting van de gevelwand was, mochten protesten niet baten. Ook de historische vereniging moest bakzeil halen, omdat de Rijksdienst voor Monumentenzorg vanwege economische motieven toestemming voor deze verandering gegeven had (zie foto bij Grote Markt/Bilderdijkhuis).

Op 20-3-1987 wordt het Matje in de bestrating bij de ingang van het Brinkmanncomplex in de Bilderdijkgevel geopend. Het Matje is een werkstuk van de Haarlemse kunstenaar Gerrit van Dijk. Het Matje zou de plek moeten zijn, waarop Haarlemmers andere Haarlemmers publiekelijk ter verantwoording kunnen roepen. In eerste instantie wilde men het Matje bij het stadhuis, maar toen dat door B&W afgewezen werd stelde men nog de Vishal voor. Dat ging ook niet door. Uiteindelijk werd het dus de ingang van het Brinkmanncomplex. Een paar decennia later verdween het daar weer en kwam het wel terecht bij het stadhuis, maar op een onmogelijke plek. Namelijk in de hoek tussen de Zijlstraatvleugel en de Grote Vierschaar, geregeld volgegooid met fietsen. Waar ligt het nu?

Hierna ging het langzaam bergafwaarts met het complex. Op 18-5-1987 moest café-restaurant De Kroon sluiten vanwege financiële problemen. De passage, het winkelgedeelte, veranderde diverse keren van eigenaar. Het ging zo slecht, dat op 16-4-1999 de Hollandse Betongroep een plan van de architect G. Van Delft presenteerde. Dit plan behelsde de bouw van een nieuwe schouwburg in het Brinkmanncomplex om het geheel wat op te krikken. Het winkelgedeelte wordt in 1999 geteisterd door leegstand. De winkeliers ervan maanden de eigenaar (Crescendo Investment Group) tot actie. Die kwam er wel, maar de winkeliers werden er helemaal niet bij betrokken. Het aantal winkels zou van 45 naar 15 teruggebracht worden. De winkeliers waren boos en verbaasd.

Het proces van verval wordt bespoedigd, doordat de gemeente op 8-2-2007 de beslissing neemt zijn ambtenaren uit het Brinkmanncomplex elders in de binnenstad te gaan huisvesten. Daarna zou de gemeente de kantoorruimte in het Brinkmanncomplex gaan afstoten. Ook in dat jaar is een

kraakactie van de passage en moet de burgemeester uitleggen, dat de gemeente nauwelijks mogelijkheden heeft om leegstand en verloedering van de passage tegen te gaan.

Op 1-2-2012 vond de laatste filmvoorstelling plaats in de bioscopen van het Brinkmanncomplex. Daarna kwamen ze leeg te staan. De bioscopen verhuisden naar een nieuw complex aan de Raaks en Zijlvest.

In 2014 is er inmiddels een nieuwe eigenaar van de passage, dat is Lips Capital Group. Op 15-1-2014 zeggen zij de huur op van boekhandel Plantage Coebergh, waarmee na 120 jaar een einde komt aan een typisch Haarlems bedrijf. Lips sloeg aan het verbouwen. Echter, omdat Lips de aannemer niet betaalde, werd de verbouwing twee keer stilgelegd. Daarna werd op 1-12-2014 het deel dat in bezit was van Lips geveild door de FHG-bank. De nieuwe eigenaar werd een andere BV van deze bank. Die wilde niet zelf gaan ontwikkelen, maar het geheel te zijner tijd doorverkopen.

Inmiddels was op 1-11-2014 het nieuwe gemeentekantoor Zijlpoort officieel geopend. Het nieuwe gemeentekantoor Raakspoort was al eerder geopend. Zodoende verhuisden de gemeenteambtenaren uit het Brinkmanncomplex naar deze nieuwe kantoren en kwam daarmee de kantoorruimte geheel leeg te staan. De gemeente wilde dit gaan verkopen. FHG wilde zijn deel ook verkopen. Zodoende kwam nu het gehele Brinkmanncomplex op de markt. Men kan stellen, dat hiermee het Brinkmanncomplex ophield te bestaan.

Met de opening van het Brinkmanncomplex waren de verwachtingen indertijd hoog gestemd. Achteraf praten is altijd makkelijk, maar achteraf gezien was het Brinkmanncomplex een grote vergissing.

Bibliografie kort

(Boorsma, 2016) (Boorsma, 2018) (Crul, 2015) (Hammann, 1987) (Hammann, 1989) (Helversteijn, 1987) (Helversteijn, 1988) (Helversteijn, 1989) (HistorischeWerkgroepHaerlem, 1978) (HistorischeWerkgroepHaerlem, 1982) (Jongens, 1979) (Leeuwen, 2008) (Overmeer, 1975) (Overmeer, 1977) (Overmeer, 1979) (Redactiejaarboek, 1978) (Redactiejaarboek, 1980) (Redactiejaarboek, 1981) (Redactiejaarboek, 1983) (Redactiejaarboek, 2013) (Schimmer, et al., 1976) (Schimmer, 1977) (Sipkes, 2000) (Sipkes, 2001) (Steur, 1978) (Steur, 2001) (Uittenhout, et al., 1986)

Bibliografie uitgebreid

Boorsma, F. 2016. Kroniek 2015. *Haerlem Jaarboek 2015*. 2016, Vereniging Haerlem.

—. **2018.** Kroniek 2017. *Haerlem Jaarboek 2017*. 2018, Vereniging Haerlem.

Crul, I. 2015. Kroniek 2014. *Haerlem Jaarboek 2014*. 2015, Vereniging Haerlem.

Hammann, P. 1987. Vereniging 'Haerlem'. *Haerlem Jaarboek 1987*. 1987, Vereniging Haerlem.

—. **1989.** Vereniging 'Haerlem'. *Haerlem Jaarboek 1988*. 1989, Vereniging Haerlem.

Helversteijn, W. 1987. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1986*. 1987, Vereniging Haerlem.

—. **1988.** Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1987*. 1988, Vereniging Haerlem.

—. **1989.** Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1988*. 1989, Vereniging Haerlem.

HistorischeWerkgroepHaerlem. 1982. *Brinkmann aan de Grote Markt, 4000 jaar geschiedenis Hartje Haarlem*. Haarlem : Uitgeverij De Vrieseborch, Haarlem, 1982. ISBN 90 6076 164 2.

—. **1978.** Jaarverslag 1977. *Haerlem jaarboek 1977*. 1978, Vereniging Haerlem.

Jongens, P. 1979. Haarlems Monumentenzorg in 1978. *Haerlem jaarboek 1978*. 1979, Vereniging Haerlem.

Leeuwen, K. van. 2008. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 2007*. 2008, Vereniging Haerlem.

Overmeer, A. 1975. Kroniek van Haarlem 1974. *Haerlem Jaarboek 1974*. 1975, Vereniging Haerlem.

—. **1979.** Kroniek van Haarlem 1978. *Haerlem Jaarboek 1978.* 1979, Vereniging Haerlem.

Overmeer, O. 1977. Kroniek van Haarlem 1976. *Haerlem jaarboek 1976.* 1977, Vereniging Haerlem.

RedactieJaarboek. 2013. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 2012.* 2013, Vereniging Haerlem.

Redactiejaarboek. 1983. Kroniek Jaarboek 1982. *Haerlem Jaarboek 1982.* 1983, Vereniging Haerlem.

—. **1978.** Kroniek van Haarlem 1977. *Haerlem jaarboek 1977.* 1978, Vereniging Haerlem.

—. **1980.** Kroniek van Haarlem 1979. *Haerlem jaarboek 1979.* 1980, Vereniging Haerlem.

—. **1981.** Kroniek van Haarlem 1980. *Haerlem jaarboek 1980.* 1981, Vereniging Haerlem.

Schimmer, E.L. 1977. Overzicht van de veldactiviteiten van de Afdeling Kennemerland van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland. *Haerlem jaarboek 1976.* 1977, Vereniging Haerlem.

Schimmer, J., Wiek, J.M.L. en Vons, P. 1976. Overzicht van de veldactiviteiten van de Werkgroep Kennemerland van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland. *Haerlem jaarboek 1975.* 1976, Vereniging Haerlem.

Sipkes, K. 2000. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1999.* 2000, Vereniging Haarlem.

—. **2001.** Kroniek. *Haerlem Jaarboek 2000.* 2001, Vereniging Haerlem.

Steur, A.G. van der. 2001. Vijfentwintigjaar Vereniging Haerlem 1976-2001, 17. Diversen. *Haerlem Jaarboek 2000.* 2001, Vereniging Haerlem.

—. **1978.** Vijfenzeventig jaar op de bres voor de monumenten en het stadschoon van Haarlem. *Haerlem Jaarboek 1977.* 1978, Vereniging Haerlem.

Uittenhout, B., Poldermans, J. en Vroom, L. 1986. Een monument herboren. Een (bouw-)historisch/archeologisch verslag van de restauratie van het monument Kleine Houtstraat 41a ten Haarlem. *Haerlem Jaarboek 1985.* 1986, Vereniging Haerlem.